

Gezondheidsrecht

Gezondheidsrecht

Onder redactie van

Prof. mr. dr. D.P. Engberts

Mr. L.E. Kalkman-Bogerd

Met medewerking van

Mr. Y.M. Drewes,

arts maatschappij en gezondheid

Prof. mr. dr. A.C. Hendriks

Dr. H.L. Hoeksema

Mr. W. Kool

Mr. Y.M. Koster-Reidsma

Tweede, herziene druk

Bohn Stafleu van Loghum
Houten 2009

© 2009 Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Uitgeverij, Houten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of opnamen, hetzij op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Samensteller(s) en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor drukfouten en andere onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

ISBN 978 90 313 6148 9
NUR 820/870

Ontwerp omslag: Bottenheft, Marijenkampen
Ontwerp binnenwerk: TEFF (www.teff.nl)
Opmaak: Pre Press Media Groep, Zeist

Eerste druk 2006
Tweede, herziene druk, eerste oplage, 2009

Bohn Stafleu van Loghum
Het Spoor 2
Postbus 246
3990 GA Houten

www.bsl.nl

Inhoud

- Over de auteurs 7
- Woord vooraf 9
- Woord vooraf bij de tweede druk 10
- Lijst van afkortingen 11
- 1 Inleiding 13**
(D.P. Engberts)
 - 1.1 Gezondheidszorg en recht 13
 - 1.2 Typen van recht 16
 - 1.3 Drie voorbeelden 20
 - 1.4 Ter afsluiting 23
- 2 Relatie arts-patiënt 25**
(D.P. Engberts)
 - 2.1 Ter inleiding 25
 - 2.2 De behandelingsovereenkomst 29
 - 2.3 Plichten van de patiënt 55
 - 2.4 Patiëntenrechten in overige wetgeving 56
 - 2.5 Toekomstperspectief 57
 - Literatuur 58
- 3 Opneming en behandeling in de geestelijke gezondheidszorg 59**
(L.E. Kalkman-Bogerd)
 - 3.1 Inleiding 59
 - 3.2 Opneming van de psychiatrische patiënt 60
 - 3.3 Opneming van de patiënt met een verstandelijke beperking en de psychogeriatrische patiënt 69
 - 3.4 Interne rechtspositie van de onvrijwillig opgenomen patiënt 70
 - 3.5 Interne rechtspositie van de op basis van een indicatieadvies opgenomen patiënt 77
 - 3.6 Rechtspositie van de vrijwillig opgenomen patiënt 78
 - 3.7 De toekomst 79
 - Literatuur 80
- 4 Juridische vraagstukken rond het begin van het leven 81**
(L.E. Kalkman-Bogerd)
 - 4.1 Inleiding 81
 - 4.2 Sterilisatie 81
 - 4.3 Zwangerschapsafbreking 83
 - 4.4 Fertiliteitsbevordering en draagmoederschap 89
 - 4.5 Status van de ongeborene, geboorte 100
 - Literatuur 101
- 5 Juridische vraagstukken rond het einde van het leven 103**
(D.P. Engberts)
 - 5.1 Algemene regels 103
 - 5.2 Beslissingen rond het levenseinde 108
 - Literatuur 119
- 6 Organtransplantatie en bloedtransfusie 121**
(D.P. Engberts/Y.M. Koster-Reidsma)
 - 6.1 Inleiding 121
 - 6.2 Donatie van organen bij leven 122
 - 6.3 Donatie van organen na overlijden 124
 - 6.4 Xenotransplantatie en artificiële organen 129
 - 6.5 Donatie van bloed of bestanddelen van bloed 130
 - Literatuur 133
- 7 Gezondheidszorg en belangen van derden 135**
(L.E. Kalkman-Bogerd)
 - 7.1 Inleiding 135
 - 7.2 Geneeskundige verklaring 135
 - 7.3 Medische keuringen 137
 - 7.4 Bedrijfsgezondheidszorg en sociale verzekeringsgeneeskunde 145
 - 7.5 Geneeskundig adviseur in particuliere verzekeringszaken 154
 - Literatuur 157

8 Preventieve gezondheidszorg 159

(Y.M. Drewes)

- 8.1 Inleiding 159
- 8.2 Typen van preventie 160
- 8.3 Domeinen in de preventieve gezondheidszorg 161
- 8.4 Wettelijke kaders voor preventie 162
Literatuur 169

9 Wetenschappelijk onderzoek 171

(W. Kool/Y.M. Koster-Reidsma)

- 9.1 Wetenschappelijk onderzoek met mensen 171
- 9.2 Wetenschappelijk onderzoek met humaan lichaamsmateriaal 179
- 9.3 Wetenschappelijk onderzoek met medische gegevens 181
- 9.4 Wetenschappelijk onderzoek met dieren 183
Literatuur 184

10 Klachtrecht en aansprakelijkheid 185

(L.E. Kalkman-Bogerd)

- 10.1 Ontevreden patiënt 185
- 10.2 Klachtrecht op grond van de Wet klachtrecht cliënten zorgsector 185
- 10.3 Tuchtrect voor de gezondheidszorg 194
- 10.4 Civielrechtelijke aansprakelijkheid 209
- 10.5 Strafrechtelijke aansprakelijkheid 219
Literatuur 224

11 Beroepenwetgeving en kwaliteitsbeleid 225

(A.C. Hendriks)

- 11.1 Inleiding 225
- 11.2 Regulering van de beroepsuitoefening 226
- 11.3 Uitoefening van de individuele gezondheidszorg 227
- 11.4 De verschillende beroepsgroepen 226
- 11.5 Kwaliteitswaarborgen 233
- 11.6 Arts (in opleiding) 238
- 11.7 Verpleegkundige (in opleiding) 240
- 11.8 Buitenlands gediplomeerden 242
- 11.9 Taakherschikking en nieuwe beroepen 243
- 11.10 Kwaliteitswetgeving en -beleid 244
- 11.11 Toezicht, handhaving en strafrecht 247
- 11.12 Slot 249
Literatuur 249

12 Het stelsel van gezondheidszorg 251

(H.L. Hoeksema/A.C. Hendriks)

- 12.1 Inleiding 251
- 12.2 De Zorgverzekeringswet 253
- 12.3 Wettelijke kaders gezondheidszorg 254
- 12.4 Drie partijen en drie markten 257
- 12.5 Sturing door de overheid 262
- 12.6 Adviesorganen en toezichthoudende en uitvoerende organen 264
- 12.7 Uitdagingen voor de toekomst 266
Literatuur 280

13 Gezondheidsrecht en medische ethiek 269

(D.P. Engberts)

- 13.1 Inleiding 269
- 13.2 Recht en ethiek: overeenkomsten 269
- 13.3 Recht en ethiek: raakvlakken 270
- 13.4 Nogmaals: gezondheidsrecht en medische ethiek 273
- 13.5 Natuurrecht 274
- 13.6 Ter afsluiting 274
Literatuur 275

Bijlage Burgerlijk Wetboek 277

Register 283

Over de auteurs

[Mr. Y.M. Drewes,](#)

[arts maatschappij en gezondheid](#)

Mr. Y.M. Drewes, arts maatschappij en gezondheid, is als onderzoeker verbonden aan de afdeling Public health en Eerstelijns geneeskunde van het LUMC.

[Prof. mr. dr. D.P. Engberts](#)

Prof. mr. dr. D.P. Engberts is hoogleraar normatieve aspecten van de geneeskunde aan de Universiteit Leiden en werkzaam in het LUMC als hoofd van de sectie Ethiek en Recht van de Gezondheidszorg.

[Prof. mr. dr. A.C. Hendriks](#)

Prof. mr. dr. A.C. Hendriks is hoogleraar gezondheidsrecht aan de Universiteit Leiden, werkzaam aan de faculteit der rechtsgeleerdheid en bij de sectie Ethiek en Recht van de Gezondheidszorg van het LUMC.

[Dr. H.L. Hoeksema](#)

Dr. H.L. Hoeksema is werkzaam bij de Raad van Bestuur van het LUMC als directeur strategisch beleid.

[Mr. L.E. Kalkman-Bogerd](#)

Mr. L.E. Kalkman-Bogerd is werkzaam in het LUMC als wetenschappelijk docent van de sectie Ethiek en Recht van de Gezondheidszorg.

[Mr. W. Kool](#)

Mr. W. Kool is werkzaam bij de Raad van Bestuur van het LUMC als jurist medische zaken.

[Mr. Y.M. Koster-Reidsma](#)

Mr. Y.M. Koster-Reidsma is werkzaam in het LUMC als wetenschappelijk onderzoeker/docent van de sectie Ethiek en Recht van de Gezondheidszorg.

Woord vooraf

Het initiatief tot het schrijven van dit boek is voortgekomen uit het onderwijs in het gezondheidsrecht aan studenten geneeskunde. Hoewel het gezondheidsrecht, althans een aantal belangrijke onderdelen daarvan, behoort tot de verplichte stof voor het artsexamen, bestond er nog geen boek gezondheidsrecht voor geneeskundestudenten. In dit boek wordt geprobeerd, uitgaande van de eindtermen gezondheidsrecht zoals die zijn geformuleerd in het Raamplan 2001,¹ het gezondheidsrecht te presenteren en te expliciteren op een wijze die (aankomende) artsen voldoende kennis aanreikt en tevens overtuigt van de noodzaak en aantrekkelijkheid van het vak. Behalve door het aanreiken van theoretische kennis wordt, waar mogelijk, de verbinding met de praktijk gelegd door bespreking van casuïstiek. Ook zal op diverse plaatsen in het boek de relatie tussen het gezondheidsrecht en de ethiek van de gezondheidszorg aan de orde komen.¹

Er zijn verschillende boeken op het terrein van het gezondheidsrecht, elk met hun eigen focus en hun eigen verdiensten. Twee ervan verdienen het met name te worden genoemd, omdat zij de auteurs van dit boek dikwijls tot steun en vraagbaak zijn geweest. In de eerste plaats zij genoemd het tweedelige *Handboek Gezondheidsrecht* van H. J. J. Leenen, waarvan de vierde druk (mede) werd bewerkt door J. K. M. Gevers (Deel I, 2000; Deel II, 2002). Het *Handboek Gezondheidsrecht* is echter niet toegesneden op het kennisniveau en de wetenschappelijke oriëntatie van studenten geneeskunde. Dat geldt in nog sterker mate voor *Gezondheidsrecht: Tekst & Commentaar*, waarvan in 2004 de tweede druk verscheen onder redactie van B. Sluijters, et al.

De context waarin dit boek is ontstaan, maakt het begrijpelijk dat voor zover het hulpverlenersperspectief aan de orde is, het doorgaans gaat over het perspectief van de arts. Naast deze feitelijke achtergrond was er bovendien nauwelijks aan te ontkomen dat zowel in het wetenschappelijke discours als in de publieke beeldvorming het meestal de arts

is die als paradigmatische hulpverlener de toon zet. Het boek is echter ook goed bruikbaar buiten de specifieke context van de opleiding tot arts.

In dit boek zal in verschillende hoofdstukken worden verwezen naar een voor artsen in relatie tot hun patiënten belangrijke wettelijke regeling: de overeenkomst inzake geneeskundige behandeling, opgenomen in boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (BW). In de praktijk wordt deze regeling vaak aangeduid met de afkorting WGBO (Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst). Ook de auteurs van dit boek zullen regelmatig van deze afkorting gebruikmaken. De volledige tekst van de overeenkomst inzake geneeskundige behandeling is als bijlage achterin dit boek opgenomen.

De auteurs van dit boek zijn (c.q. waren) allen op enigerlei wijze verbonden aan het Leids Universitair Medisch Centrum en/of de Universiteit Leiden. Dat betekent niet dat is gekozen voor een bepaalde gezondheidsrechtelijke of medisch-onderwijskundige richting, het impliceert wel een gedeelde academische context en voor de meeste auteurs betrokkenheid bij de dagelijkse praktijk van een universitair medisch centrum.

Wij hopen dat het boek zijn weg zal vinden in de Nederlandse artsopleidingen en mogelijk ver daarbuiten. Suggesties voor verbeteringen zijn van harte welkom.

De tekst is op 1 januari 2006 afgesloten, uitgezonderd enkele verspreide actualiseringen.

D. P. Engberts
L. E. Kalkman-Bogerd

Leiden, januari 2006

¹ Metz JCM, Verbeek-Weel AMM, Huisjes HJ (red). Raamplan 2001 artsopleiding. Bijgestelde eindtermen van de artsopleiding. Den Haag: VSNU; 2001.

Woord vooraf bij de tweede druk

In de afgelopen jaren is gebleken dat dit boek in een kennelijke behoefte voorziet. Die omstandigheid alsmede de constructieve commentaren en suggesties die wij hebben ontvangen, hebben ons ertoe gestimuleerd nu een tweede, geactualiseerde druk te laten verschijnen. Uiteraard is geprobeerd waar mogelijk de actuele stand van zaken te schetsen met betrekking tot de wet- en regelgeving. Ook de verwijzingen naar jurisprudentie zijn gedeeltelijk geactualiseerd. Daarnaast had de vormgeving de aandacht; op meerdere plaatsen is gestreefd naar een nog aansprekender bladspiegel en typografie.

De hoofdstukindeling is grotendeels dezelfde gebleven, zij het dat enige herschikking plaatsvond tussen de hoofdstukken 10, 11 en 12. Zo is het onderwerp kwaliteit van zorg ondergebracht in hoofdstuk 11 (Beroepenwetgeving en kwaliteitsbeleid) en is de organisatie, structuur en financiering van de gezondheidszorg in hoofdstuk 12 (Het stelsel van gezondheidszorg) uitgebreider besproken dan in de eerste druk. In het hoofdstuk over wetenschappelijk onderzoek (hoofdstuk 9) wordt aandacht besteed aan proefdieronderzoek. Verder is een hoofdstuk 13 toegevoegd, handelend over de verhouding van het gezondheidsrecht tot de biomedische ethiek. Hoewel een nieuwe versie van het *Raamplan artsopleiding* in voorbereiding is, was de definitieve tekst daarvan bij de voorbereiding van deze tweede druk nog niet beschikbaar. Kennisneming van de niet-officiële, voorbereidende documenten wettigt evenwel het vermoeden dat de eisen met betrekking tot de kennis van het gezondheidsrecht niet ingrijpend zullen veranderen.

De toonaangevende werken op het gebied van het gezondheidsrecht, die ook in deze druk de auteurs dikwijls tot steun zijn geweest, zijn recentelijk eveneens geactualiseerd. Van Deel I van het *Handboek Gezondheidsrecht* verscheen in 2007 een vijfde druk van de hand van H. J. J. Leenen, J. K. M. Gevers

en J. Legemaate. In 2008 volgde de vijfde druk van Deel II door H. J. J. Leenen, J. C. J. Dute en W. R. Kastelein. Eveneens in 2008 verscheen de derde druk van *Gezondheidsrecht: Tekst & Commentaar*, onder redactie van B. Sluijters et al.

Bij het schrijven van het boek is geregeld gebruikgemaakt van internetbronnen. Vaak worden deze bij de literatuur van het betreffende hoofdstuk genoemd. Twee bronnen die bij het schrijven van alle hoofdstukken geraadpleegd zijn en ook voor de gebruikers van het boek nuttig kunnen zijn, noemen wij hier: www.overheid.nl (wetten) en www.rechtspraak.nl (rechtspraak).

Enkele auteurs die een bijdrage leverden aan de vorige druk, veranderden van werkkring. Daardoor kwamen zij niet alleen geografisch op afstand van het universitair medisch centrum waar het initiatief tot dit boek ontstond, maar – belangrijker nog – verwijderden zij zich ook van het aandachtsgebied waarover zij eerder publiceerden. Gelukkig was het niet moeilijk om met ieders instemming adequate vervangers bij het project te betrekken. Wij hopen dat ook deze tweede druk zijn weg zal vinden aan de Nederlandse artsopleidingen en de overige opleidingen tot professionele hulpverlener in de gezondheidszorg. En uiteraard hopen wij dat het ook de beroepsbeoefenaren zal bereiken die hun opleiding al eerder afsloten. Suggesties voor verdere verbetering van dit boek blijven van harte welkom.

De tekst is op 1 februari 2009 afgesloten met uitzondering van een enkele latere actualisering.

D. P. Engberts
L. E. Kalkman-Bogerd

Leiden, februari 2009

Lijst van afkortingen

AB:	AB Rechtspraak Bestuursrecht	FMWV:	Federatie van medisch-wetenschappelijke verenigingen
ABRvS:	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State	GGD:	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
AIOS:	Assistent in opleiding tot specialist	GGZ:	Geestelijke gezondheidszorg
AGNIO:	Assistent geneeskundige niet in opleiding	GHI:	Geneeskundige Hoofdinspectie van de Volksgezondheid
Ama:	Alleenstaande minderjarige asielzoeker	GR:	Gezondheidsraad
AMvB:	Algemene maatregel van bestuur	Gw:	Grondwet
AMK:	Advies- en Meldpunt Kinder mishandeling	HLA:	Human-Leukocyte Antigen
Arbowet:	Arbeidsomstandighedenwet 1998	HR:	Hoge Raad
AV&S:	Aansprakelijkheid Verzekering & Schade	IBS:	Inbewaringstelling
Awb:	Algemene wet bestuursrecht	IGZ:	Inspectie voor de gezondheidszorg
AWBZ:	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten	IGR:	Internationale gezondheidsregeling
BAZ:	Besluit Afbreking Zwangerschap	IVF:	In-vitrofertilisatie
BW:	Burgerlijk Wetboek	JB:	Jurisprudentie Bestuursrecht
CGB:	Commissie Gelijke Behandeling	KG:	Kort Geding
CBS:	Centraal Bureau voor de Statistiek	KI:	Kunstmatige inseminatie
CCMO:	Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek	KiFiD:	Klachteninstituut Financiële Dienstverlening
CIb:	Centrum Infectieziektenbestrijding	KNMG:	Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst
CMT:	Centraal Medisch Tuchtcollege	KZI:	Kwaliteitswet zorginstellingen
CRvB:	Centrale Raad van Beroep	LHV:	Landelijke Huisartsen Vereniging
CTG:	Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg	LUMC:	Leids Universitair Medisch Centrum
CVZ:	College voor zorgverzekeringen	MC:	Medisch Contact
CWI:	Centrum voor werk en inkomen	METC:	Medisch-ethische toetsingscommissie
DBC:	Diagnosebehandelingcombinatie	MIP:	Melding incidenten patiëntenzorg
EG:	Europese Gemeenschap(en)	m.nt.:	Met noot
EER:	Europese Economische Ruimte	MT:	Medisch Tuchtcollege
EHRM:	Europese Hof voor de rechten van de mens	MTW:	Medische tuchtwet
EU:	Europese Unie	MvA:	Memorie van antwoord
EVRM:	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden	MvT:	Memorie van toelichting
FONA:	Fouten, Ongevallen, Near-Accidents	NEV:	Nota naar aanleiding van het eindverslag
		NFI:	Nederlands Forensisch Instituut
		NJ:	Nederlandse Jurisprudentie
		NJB:	Nederlands Juristenblad
		NODO:	Nader onderzoek naar de doodsoorzaak

NPP:	Nationaal Platform Personenschade	WAZ:	Wet afbreking zwangerschap
NTOG:	Nederlands Tijdschrift voor Obstetrie en Gynaecologie	WBMV:	Wet op bijzondere medische verrichtingen
NTS:	Nederlandse Transplantatie Stichting	WBO:	Wet op het bevolkingsonderzoek
NTvG:	Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde	WBP:	Wet bescherming persoonsgegevens
NVAB:	Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde	WCPV:	Wet collectieve preventie volksgezondheid (per 1 december 2008 vervangen door WPG)
NVK:	Nederlandse Vereniging voor Kinder-geneeskunde	WCZ:	Wet cliëntenrechten zorg
NVvP:	Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie	WDKB:	Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting
NZa:	Nederlandse Zorgautoriteit	Wet BIG:	Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg
OM:	Openbaar Ministerie	Wet	Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen
OvJ:	Officier van justitie	BOPZ:	Wet Suwi: Wet structuur uitvoering werk en inkomen
PbEG:	Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen	WGBO:	Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (Boek 7 Burgerlijk Wetboek, art. 446-468)
PGD:	Preimplantatie genetische diagnostiek	WHO:	World Health Organization (Wereldgezondheidsorganisatie)
PVP:	Patiëntenvertrouwenspersoon	WIA:	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen
Rb.:	Rechtbank	Wib:	Wet inzake bloedvoorziening
RIAGG:	Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg	WJz:	Wet op de jeugdzorg
RIO:	Regionaal Indicatie-orgaan	WKCZ:	Wet klachtrecht cliënten zorgsector
RIVM:	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	WLb:	Wet op de lijkbezorging
RT:	Regionaal Tuchtcollege	WMCZ:	Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen
Rv:	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering	WMG:	Wet Marktordening Gezondheidszorg
RvdW:	Rechtspraak van de Week	WMK:	Wet op de medische keuringen
RvT:	Raad van Toezicht verzekeringen	Wmo:	Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen (ook wel:
RVZ:	Raad voor de Volksgezondheid en Zorg	WMO:	Wet maatschappelijke ondersteuning
SMT:	Sociaal Medisch Team	WOD:	Wet op de orgaandonatie
Sr:	(Wetboek van) Strafrecht	WPG:	Wet publieke gezondheid
Stb.:	Staatsblad	WTG:	Wijziging van de Wet tarieven gezondheidszorg
Stcrt.:	Staatscourant	ExPres:	Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding
Sv:	(Wetboek van) Strafvordering	WTL:	Wet toelating zorginstellingen
Trb.:	Tractatenblad	WTZi:	Wet uitoefening geneeskunst
TVAZ:	Tijdschrift van de Vereniging van Artsen in de Zorg voor mensen met een verstandelijke handicap	WUG:	Zelfstandig behandelcentrum
TvGR:	Tijdschrift voor Gezondheidsrecht	ZBC:	Ziektenfondswet
UMC:	Universitair medisch centrum	ZFW:	Zorgonderzoek Nederland Medische Wetenschappen
UWV:	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen	ZonMw:	Zorgverzekeringswet
VWS:	(Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Zvw:	Ziektenwet
WAO:	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (per 1 januari 2006 vervangen door de WIA)	ZW:	